

**Lietuvos Respublikos Seimo
Ekonomikos komitetui**

2017 m. rugpjūčio 14 d.
Vilnius

Siunčiama el. paštu: priim@lrs.lt, ekonkt@lrs.lt

**Dėl Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti
svarbių objektų apsaugos įstatymo projekto**

2017 m. birželio 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 454 Dėl Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymo nr. IX-1132 pakeitimo įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui. Šiuo nutarimu, be kita ko, pritarta naujam Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo projektui (**Projektas**).

Siekdami gerinti verslo aplinką ir investicinį klimatą Lietuvoje bei norėdami užtikrinti, kad būtų pritraukta kuo daugiau tarptautinių užsienio investicijų Lietuvos gerovei ir ekonomikai puoselėti, teikiame savo nuomonę ir argumentus dėl tam tikrų Projekto nuostatų.

Pasikeitus geopolitinei ir saugumo situacijai valstybei yra svarbu imtis priemonių, kuriomis būtų užkirstas kelias nacionaliniam saugumui kylančioms grėsmėms, tačiau atkreipiame dėmesį, kad tai reikalauja ir tinkamų priemonių pasirinkimo, kad valstybės resursai nebūtų naudojami formalioms ir perteklinėms pažymoms rengti, vietoje aktyvios ir išsamios iš tiesų grėsmę galimai keliančių atvejų analizės.

Sutinkame, kad dabartinė įstatymo redakcija yra neišsami, turinti spragų, kai kuriais atvejais taikanti priemones, kurios neatitinka siekiamų tikslų. Jeigu bus priimtas Projektas, nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsauga bus reguliuojama efektyviau.

Taigi iš esmės pritariame įstatymo Projektui, tačiau norime atkreipti dėmesį į kelias nerimą keliančias nuostatas.

2016 m. Valstybės saugumo departamento (**VSD**) veiklos ataskaitoje pateikta informacija, kad 2016 m. departamentas teikė 238 išvadas investicijų patikimumo klausimais, iš kurių 4 išvados (t.y. 1,7 %) buvo neigiamos. Net ir neigiamų išvadų atveju neaišku, kokio įrodinėjimo standarto laikomasi – ar turi būti reali grėsmė, ar visiškai hipotetinė grėsmė. Atsižvelgiant į šią statistiką matome, kad kiekvieną darbo dieną buvo atliekama daugiau nei 1 patikra. Investicijų klausimais investuotojai turi rengti informaciją valstybės institucijoms, o pažymas dėl kiekvienos investicijos teikia daugybė institucijų: Valstybės saugumo departamentas, Užsienio reikalų ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, kitos ikiteisminio tyrimo įstaigos, Generalinė prokuratūra.

VSD pateikti skaičiai verčia kelti klausimą, ar reikalaujamų pažymų kiekis yra adekvatus ir ar jis neatitraukia pareigūnų nuo jų tiesioginio ir tikslingo darbo. Atsižvelgiant į Projektu reguliuojamų įmonių mastą ir jų sklandaus funkcionavimo svarbą Lietuvos Respublikai, visos Projekte numatytos priemonės turi būti itin tikslios, tinkamos nacionaliniam saugumui užtikrinti, adekvačios ir proporcingos siekiant įgyvendinti įstatymo tikslus. Mūsų nuomone, žemiau pateiktos Projekte numatytos priemonės yra arba netinkamos tikslui pasiekti, arba neproporcingos ir galinčios pakenkti Projektu reguliuojamų įmonių veiklai ir kartu Lietuvos Respublikai.

I. Sandorių kontrolė

Projekto 13 straipsnyje numatoma nauja priemonė (kai lyginame su galiojančia redakcija) – nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių sandorių kontrolė.

Projekte numatyta keletas persidengiančių ribojimų. Tikrinami strateginę reikšmę turinčių įmonių akcininkai, taip pat tikrinami vadovaujantys ir prieigą prie strateginę reikšmę turinčių objektų turintys darbuotojai. Valstybė, pritaikiusi šiuos du reikšmingus ribojimus ir patikrinusi tiek akcininkus, tiek vadovus, turėtų pasitikėti ir suteikti diskrecijos teisę šiems asmenims priimti sprendimus dėl sudaromų sandorių. Papildomas sandorių tikrinimas reikštų perteklines ir neproporcingas priemones, kurios atneštų daug neapibrėžtumo ir nestabilumo į strateginių įmonių veiklą. Tai ypatingai aktualu ne valstybės (o privačių akcininkų) valdomoms bendrovėms, kurių sandorius taip pat siūloma kontroliuoti pagal siūlomą 13 straipsnį. Todėl siūlome sandorių kontrolės neįtraukti į Projektą (kaip yra dabar galiojančiame įstatyme).

Taip pat turime kitas pastabas 13 straipsniui.

II. Dėl tikrinamų sandorių apibrėžimo

13 straipsnis suformuluotas neaiškiai ir todėl jį galima interpretuoti taip, kad kontroliuojami yra visi sandoriai, kuriuos sudaro nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės ar asmenys, valdantys nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbius įrenginius ar turtą. Turėtų būti aiški nuoroda, kad kalbama tik apie **sandorius su investuotojais, taip kaip jie apibrėžti įstatyme**. Kitu atveju šis straipsnis gali būti interpretuojamas itin plačiai ir apimti (būti taikomas plačiau) nei visos kitos įstatymo priemonės.

Projekto 13 str. 4 d. numato atvejus, kai nacionalinį saugumą užtikrinančios institucijos turi teisę kreiptis į Komisiją dėl įmonių sudaryto sandorio atitikties nacionalinio saugumo interesams. Pagal šios dalies 1 p. galima kreiptis dėl sudaryto sandorio, kurio kaina, vertė ar kurio pagrindu įmonės prisiimtų įsipareigojimų vertė viršija 10 procentų įmonės pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais. Manome, kad numatyta 10 procentų riba yra per maža. Siūlome pakeisti 10 procentų ribą minimalia 20 procentų riba ir koreguoti 13 str. 4 d. 1 p. numatant, kad dėl sudaryto sandorio, kurio kaina, vertė ar kurio pagrindu nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės prisiimtų įsipareigojimų vertė viršija **20 procentų** šios nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais.

Pagal 13 str. 4 d. 3 p., taip pat galima kreiptis dėl sudaryto sandorio su subjektu, kuris yra laikomas neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų pagal Projekto 11 straipsnį (investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams vertinimo kriterijai). Manome, kad yra svarbu išskirti skirtingas situacijas – valstybei gali būti nesaugu priimti tam tikrą įmonę kaip akcininką į strateginę infrastruktūrą valdančią bendrovę, tačiau gali būti saugu, jei bendrovė iš tokio asmens konkurencinėje rinkoje sudaro vienkartinį trumpalaikę reikšmę turinčius energetikos resursų įsigijimo sandorius. Šiuo metu siūloma taikyti vienodus kriterijus visais atvejais.

Siūlome papildyti 13 str. 4 d. 3 p. numatant, kad dėl sudaryto sandorio su subjektu, kuris atitinka kriterijus, remiantis kuriais asmuo yra laikomas neatitinkančiu nacionalinio saugumo interesų pagal Projekto 11 straipsnį **vertinant kiekvieną sandorį atskirai ir atsižvelgiant į jo mastą, naudą, trukmę, poveikį ir kitas svarbias aplinkybes**.

III. Dėl asmenų atitikties reikalavimų

Projekto 17 str. numato asmenų kuriems yra suteikta teisė be palydos patekti prie nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių, įrenginių ir turto, privalomą tikrinimą.

Numatytas reguliavimas apima labai platų įmonių darbuotojų ratą, todėl manome, kad tam, jog būtų užtikrintas efektyvus asmenų atitikimo numatytiems reikalavimams užtikrinimo proceso įgyvendinimas yra pakankama numatyti privalomą asmenų atitikties tikrinimą tik tiems asmenims, kurie yra atsakingi už šių objektų fizinę saugą.

IV. Dėl Projekte numatytų terminų

Projekto 12 str. 10 d. numato, kad Komisija išvadą dėl investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams priima ne vėliau kaip per 20 dienų **nuo patikros pradėjimo dienos**. Šią nuostatą reikėtų koreguoti numatant, kad Komisijos išvada turėtų būti priimama ne vėliau kaip per 20 dienų **nuo kreipimosi į Komisiją dienos**. Kitu atveju Komisiją gali ilgai nepradėti patikrinimo ir sprendimas dėl investicijos užsitęs neribotą laiką. Atkreipiame dėmesį, kad daugiau nei 98% atvejų investicijos buvo visiškai nekeliančios abejonių dėl jų atitikties nacionalinio saugumo interesams, o laiko faktorius yra itin svarbus investuotojams. Taigi teisėtumo prezumpcija ir labai aiškus laiko tarpas, kiek investuotojas turi laukti, yra itin svarbus.

Atsižvelgiant į tai, siūlome išdėstyti Projekto 12 str. 10 d. taip:

„Komisija, įvertinusi investuotojo atitiktį šio įstatymo 11 straipsnyje nustatytiems kriterijams bei šiuo klausimu kompetentingų valstybės institucijų pateiktas išvadas, išvadą dėl investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams, kurios turinio reikalavimai nustatyti Komisijos darbo tvarkos apraše, priima ne vėliau kaip per 20 dienų nuo dienos **kai Komisija iš investuotojo arba pareiškėjo gauna kreipimąsi dėl šio** straipsnio 6 dalyje nurodytos patikros dėl investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams pradėjimo, ir apie tai tą pačią dieną informuoja pareiškėją, investuotoją bei investuotojo patikrą iniciavusį subjektą. Jeigu per šioje dalyje ir šio straipsnio 11 dalyje nurodytus terminus Komisija nepriima išvados dėl investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams arba priėmus nurodytąją išvadą pripažįstama, kad investuotojas atitinka nacionalinio saugumo interesus, tuomet ši išvada, išskyrus šio straipsnio 16 dalyje numatytą atvejį, laikoma galutiniu sprendimu dėl investuotojo atitikties nacionalinio saugumo interesams, o sandoris ar kiti veiksmai, dėl kurių sudarymo ar vykdymo buvo kreiptasi prašant įvertinti investuotojo atitiktį nacionalinio saugumo interesams, gali būti sudaromi ir vykdomi.“

Projekto 13 straipsnyje numatytas sandorių tikrinimas sukuria ydingą situaciją, kai tam tikrą laiką sandorį vykdančios šalys negali būti užtikrintos sandorio tęstinumu ir vykdymu. Tai gali iš esmės trukdyti įmonėms sudaryti joms naudingus sandorius ir gauti ekonominę naudą, kadangi sandorių kontrahentai, žinodami, kad su įmonėmis sudaryti sandoriai gali būti tikrinami net ir ilgą laiką sėkmingai vykdančiam sandorį, vengs sutartinių santykių su minėtomis įmonėmis. Kitaip tariant, tokios nuostatos pažeidžia teisėtų lūkesčių ir teisinio tikrumo principus ne tik įmonių, bet ir jų sudarytų sandorių kontrahentų

atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai siūlome papildyti Projekto 13 straipsnį nuostata, numatančia, kad **sandorio patikrinimas gali būti inicijuotas, jei nuo sandorio sudarymo dienos praėjo daugiau nei 12 mėnesių.**

V. Saugumo planai

Projekto 15 str. 1 d. numato, kad nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės parengia nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių saugumo planus, kuriuose būtų numatytos fizinio, kibernetinio, personalo saugumo, informacinio slaptumo ir kitos priemonės, skirtos užtikrinti, kad nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės veikla, kuri yra svarbi nacionaliniam saugumui užtikrinti, būtų organizuojama ir vykdoma saugiai ir sklandžiai.

Mūsų nuomone, dalis šios straipsnio dalies nuostatų yra perteklinės. Atsižvelgiant į tai siūlome išbraukti antrąją šios nuostatos pusę ir ją išdėstyti taip:

„Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės parengia nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių saugumo planus, **kuriuose būtų numatytos fizinio, kibernetinio, personalo saugumo ir informacinio slaptumo priemonės.**“

VI. Dėl saugumo planuose nurodomo turto įkeitimo / hipotekos

Projekto 15 str. 5 d. numato, kad turtas, nurodytas įmonės saugumo plane, gali būti įkeistas ar jam nustatyta hipoteka, tik nacionalinio saugumo interesus atitinkančio investuotojo, kurio patikra atlikta pagal Projekto 12 straipsnį, reikalavimų užtikrinimui. Šiuo atveju į kontrolę galimai patenka visi bankai, finansuojantys įstatyme išvardintų bendrovių veiklą, kurie turės būti tikrinami prieš suteikiant finansavimą. Dėl šios priežasties siūlome keisti šią nuostatą ir neįtraukti kontrolės turto įkeitimo / hipotekos atveju, kontrolė būtų taikoma tik turto perleidimo atveju.

Esame pasirengę pristatyti savo pastabas žodžiu.

Pagarbiai,

Vykdomoji direktorė

Rūta Skyrienė